

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора юридичних наук, професора, професора кафедри
кримінального права і процесу Волинського національного
університету імені Лесі Українки Карпінської Наталії Володимирівни на
дисертацію Слаути Ганни Анатоліївни
«Правовий режим карантину тварин в Україні»,
подану до захисту у спеціалізовану вчену раду у Національному
університеті біоресурсів та природокористування України на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

1. Актуальність обраної теми дослідження

В умовах глобалізації, активізації міжнародних торговельних відносин та міграції населення надзвичайно актуалізуються питання щодо безпеки навколишнього природного середовища, безпеки харчових продуктів, охорони життя та здоров'я людей і тварин. Щороку країна стикається зі складними викликами, пов'язаними з необхідністю подолання негативних наслідків спалахів захворювань свійських та диких тварин. Оскільки принципово дана проблема не нова, людство давно виробило основні алгоритми запобігання епізоотіям та боротьби із ними. Однак при цьому ефективність таких заходів дуже залежить від якості законодавчого забезпечення, від організаційно-правової моделі, яку нормотворець пропонує для реалізації відповідних правовідносин.

Необхідно підкреслити, що проблематика забезпечення ефективного правового режиму карантину тварин в Україні зберігає постійну високу актуальність. На нинішньому етапі розвитку системи права цьому додатково сприяють кілька важливих факторів. По-перше, посилена потреба в євроінтеграційній перебудові законодавства в контексті набуття Україною

статусу кандидата в члени ЄС. Потужний вплив цього фактору можна простежити навіть на прикладі стрімкої еволюції законодавства у сфері здійснення ветеринарних та фітосанітарних заходів протягом реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. По-друге, ризики поширення небезпечних хвороб тварин суттєво підвищуються в умовах війни, тому аграрні та екологічні відносини є сьогодні надзвичайно вразливими. Урахування цих аспектів вказує на своєчасність виконання дисертаційного дослідження – наразі відбувається злам законодавчої парадигми, під час якого спостерігається еволюційне перетворення ветеринарного законодавства у законодавство про добробут тварин, однак цей процес ускладнений масштабними кризовими явищами в умовах ведення воєнних дій на території держави.

У зв'язку з цим необхідно підкреслити значну актуальність теми та її відповідність вимогам часу. Нинішній стан розв'язання відповідних правових проблем карантину тварин свідчить про потребу розроблення якісно нових доктринальних та практичних підходів до врегулювання цих відносин. Тому дослідження «Правовий режим карантину тварин в Україні» та здобуті в результаті його проведення наукові досягнення у формі дисертації, є актуальними та корисними. Вони мають потенціал для удосконалення сучасного правового режиму карантину тварин у нашій державі.

Формулювання теми дисертаційного дослідження є коректним, її обсяг і складність відповідають рівню дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а обраний об'єкт і предмет дослідження відповідають змісту спеціальності 081 «Право».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота Слаути Ганни Анатоліївни вміщує в собі низку авторських наукових положень, висновків і рекомендацій, які становлять

науковий і практичний інтерес та відповідають існуючим вимогам до наукових робіт такого рівня.

Дослідження виконане за допомогою органічної системи методів, що застосовувалися відповідно до поставлених завдань та використаного матеріалу, зокрема, філософські (діалектичний), загальнонаукові методи логіки і спеціально-наукові методи (історико-правовий, формально-юридичний, порівняльно-правовий). Вміле застосування цих та інших методів наукового пізнання надало змогу сформулювати положення щодо правового режиму карантину тварин в Україні.

Об'єм джерельної бази дослідження відповідає його меті та завданням, адже авторкою використано велику кількість наукових та інших джерел, кількість яких перевищує 330 найменувань. Аналіз такої кількості різноманітних джерел дозволив авторці охопити національний та зарубіжний науковий, нормотворчий та правозастосовний досвід.

Положення дисертації викладені коректно, недвозначно і зрозуміло. Авторка дотримується норм наукового стилю мовлення та академічного етикету, зокрема при доведенні власної точки зору в дискусійних питаннях теорії права, науки аграрного та екологічного права. Юридична термінологія, назви нормативно-правових актів вживаються правильно.

Постановка проблеми, мети і завдань, визначення об'єкта і предмета є коректними, відповідають існуючим вимогам. Усе вищенаведене дає змогу констатувати достатню обґрунтованість роботи, її виконання на належному науковому рівні.

Сформована структура дисертації повною мірою відповідає її меті і завданням та дозволяє розцінювати її як цілісну і завершену наукову роботу.

Послідовне вирішення поставлених завдань на основі авторської оцінки різноманітної джерельної бази дали змогу побудувати власні достовірні і обґрунтовані наукові тези, положення, висновки та рекомендації, що заслуговують на подальшу увагу з боку науковців і нормотворчих інституцій.

3. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Дисертація Слаути Ганни Анатоліївни є сучасним комплексним дослідженням, присвяченим правовому режиму карантину тварин в Україні.

Новизну дисертаційного дослідження утворюють важливі авторські положення, які мають теоретичне та практичне значення і серед яких слід відмітити наступні.

У дисертації вперше в українській доктрині виокремлено важливу особливість правового режиму карантину тварин, якою є відсутність єдиного чітко визначеного об'єкта. Таку властивість авторка умовно називає мультиоб'єктністю, а об'єкт – мультиоб'єктом, де основним об'єктом правового режиму карантину тварин є безпосередньо епізоотія (одиничне), похідним – тварини-носії збудників епізоотій (особливе), а загальним – карантинна територія як носій карантинного режиму (загальне) (стор. 84 – 85).

До суттєвих наукових здобутків здобувачки слід віднести визначення основних ознак карантину тварин як особливого (спеціального) правового режиму: 1) стабілізаційний, обмежувальний характер; 2) обмежений період дії; 3) запровадження в умовах існування прямої підтвердженої загрози виникнення епізоотій або епідемій (у разі захворювання тварин зоонозами); 4) спрямування на локалізацію і ліквідацію епізоотій (мета карантину); 5) локальність і адресність дії (стор. 36).

Схвалення заслуговують висновки авторки про те, що цивільні відносини, які виникають у ході карантину тварин, базуються на загальній формулі реквізиції, закріпленій у ст. 353 ЦК України. Водночас здобувачка правильно підкреслює, що відносини реквізиції тварин наділені власною специфікою порівняно із загальною моделлю, адже порушується головна умова реквізиції щодо попереднього і повного відшкодування вартості вилучених тварин, яке унеможлиблюється через технологічну і темпоральну

складність оцінки таких тварин, наслідком чого є не попереднє, а наступне за вилученням відшкодування вартості тварин (стор. 121 – 122).

Безумовною позитивною рисою роботи необхідно відзначити надзвичайно вдале поєднання теоретичних розробок із глибоким та репрезентативним аналізом судової практики у справах, пов'язаних із карантинном тварин. Унаслідок такого методологічного підходу авторка не обмежилася поверховими теоретичними результатами, а зуміла глибоко проникнути в предмет дослідження, виявити цікаві науково-практичні закономірності та особливості відносин у сфері карантину тварин. У цьому аспекті найбільш насиченим став третій розділ, в якому досліджувалися прилади судових справ, що ілюстрували проблемні питання юридичної відповідальності за порушення у сфері карантину тварин. На підставі проведених узагальнень авторці вдалося зробити важливі наукові висновки. Наприклад, про те, що цивільно-правову відповідальність у сфері карантину тварин слід визначити як правовідношення між судом і державним органом, уповноваженим здійснювати відшкодування шкоди, завданої власникам загиблих тварин, що реалізується через санкційний примус останнього до виконання обов'язку відшкодування шкоди (стор. 125).

Наведені та деякі інші положення достатньою мірою розкрито в основному тексті дослідження та відображено у висновках дисертації.

Результати дисертаційного дослідження належним чином апробовано в наукових публікаціях Слаути Г. А.: у фахових наукових виданнях, а також тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Так, дисертантка опублікувала 4 наукові статті у вітчизняних наукових виданнях, а також представила результати своєї роботи на 6 міжнародних і вітчизняних наукових конференціях. У двох статтях Слаута Г. А. виступає співавтором: 1) у статті «Поняття та юридичний зміст карантину тварин» здобувачкою особисто з'ясовано особливості об'єктного складу правового режиму карантину тварин як його системоутворювального чинника та за допомогою наукового керівника сформульовано висновки; 2) у статті «Об'єктний склад правового режиму карантину тварин» здобувачкою

розкрито поняття і зміст об'єкту карантину тварин для поглиблення і розвитку категорійно-понятійного апарату сфери карантинних відносин та за допомогою наукового керівника сформульовано висновки.

Тематика опублікованих наукових праць здобувачки відповідає темі дисертаційного дослідження.

4. Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Сформульовані дисертанткою висновки є практично значущими та реалістичними. Запропоновані положення дійсно можуть бути використані і як теоретичні напрацювання, і як практичний матеріал при підготовці змін та доповнень до нормативно-правових актів, у процесі правового виховання і підвищення рівня правової свідомості та культури громадян, державних і муніципальних службовців.

Також матеріали дослідження можуть бути використані при підготовці навчальних програм, лекцій, підручників, тестових завдань і дидактичних матеріалів з початкових дисциплін «Аграрне право», «Земельне право», «Екологічне право», «Правове забезпечення агробізнесу», «Публічне управління у сфері сільського господарства», «Ветеринарне право», «Медичне право», «Фауністичне право», а також під час проведення усіх видів занять із зазначених дисциплін.

Указані наукові роботи Слаути Ганни Анатоліївни безпосередньо пов'язані із основними завданнями і метою дисертаційного дослідження, що свідчить про належний рівень висвітлення досліджуваних питань.

5. Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Дослідження анотації дозволяє констатувати її відповідність основним положенням, які викладено в тексті дисертації.

Анотацію подано українською та англійською мовами. Вона є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертаційного

дослідження, де стисло окреслено основні результати дослідження і наведено положення наукової новизни.

Анотація відповідає вимогам, що передбачені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також пунктом 2 Вимог до оформлення дисертації, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Надаючи у цілому високу позитивну оцінку положенням і результатам дисертаційного дослідження Слаути Ганни Анатоліївни, водночас необхідно звернути увагу на деякі спірні, недостатньо аргументовані чи неповною мірою досліджені положення, що можуть бути предметом наукової дискусії під час захисту дисертаційного дослідження.

1. У дисертації проаналізовано як чинне та діюче законодавство (Закон України «Про ветеринарну медицину» від 25.06.1992 року), так і чинне, але поки не діюче (Закон України «Про ветеринарну медицину» від 04.02.2021 року) – саме цими законами сформульовано основні правові засади карантинних відносин щодо тварин. Таким чином, карантин тварин не отримав законодавчої регламентації на рівні самостійного закону (хоча історично це входило до планів законодавця та передбачалося положеннями п. 4 постанови Верховної Ради України, якою було введено Закон України «Про ветеринарну медицину» 1992 року). Зі сформульованих висновків дисертації не достатньо зрозумілою залишилася власна позиція авторки щодо оптимальної, на її думку, моделі законодавчого забезпечення карантину тварин (на рівні самостійного спеціального закону, на рівні розділу у загальному законі, на рівні складової майбутнього кодифікованого акту тощо). На захисті варто було би висловити та обґрунтувати свою думку.

2. У підрозділі 1.2. «Історико-правове підґрунтя формування сучасного правового режиму карантину тварин» дослідниця проаналізувала еволюцію законодавства щодо карантину тварин та сформулювала досить загальну періодизацію такого розвитку, за якою *«запропоновано диференціювати карантинне законодавство за періодами: 1) царського законодавства, що діяло під час перебування України під протекторатом Російської імперії (XVI – поч. XX ст.); 2) радянського законодавства (1917–1990 рр.); 3) сучасного законодавства України (1990 р. – т.ч.)»* (стор. 23). Однак при цьому виникають два питання.

По-перше, у тексті підрозділу 1.2. наводиться дещо інша, більш розгорнута періодизація, ніж та, що винесена до новизни. Наприклад, автор аналізує додатково *«період багатодержавності»* або *«період української революції (1917–1921 рр.)»* (стор. 48), у той час як у загальному висновку цей відрізок часу об'єднано у період радянського законодавства. Варто уточнити, чим обумовлено таке рішення авторки.

По-друге, увесь розвиток законодавства про карантин тварин з 1990 року до сьогодні представлено як один період – період незалежності. Однак, на нашу думку, більш ніж тридцятирічна тривалість цього періоду та його динамічність дозволяють простежити додаткову внутрішню періодизацію еволюції вітчизняного законодавства у цей час. На захисті було би цікаво почути думку дисертантки про «субперіоди» розвитку законодавства про карантин тварин у роки незалежності України.

3. У деяких підрозділах дисертації авторка аналізувала законодавчі новели та положення, що стосуються введення в Україні воєнного стану (наприклад, на стор. 107 йде мова про *«зміни в компетенційному статусі державних органів щодо засобів протидії епізоотіям у воєнний час»*). Однак зі зроблених загальних висновків дисертації залишилося не зрозумілим, чи пропонує авторка певні конкретні зміни або доповнення до чинного законодавства з метою удосконалення правового режиму карантину тварин в умовах воєнного стану. Тобто, чи є, на її думку, потреба в оптимізації законодавчого забезпечення карантину тварин, ураховуючи специфічний

фактор – проблеми та особливості ведення воєнних дій в Україні?

4. Правовий режим карантину тварин, закріплений у чинному законодавстві України, розрахований на досягнення епізоотичного благополуччя як свійських, так і диких тварин. Однак об'єктивно він більше пристосований до обслуговування саме аграрних відносин, тобто карантину сільськогосподарських та домашніх тварин (побічно авторка про це згадує на стор. 132). При цьому епізоотії в дикій природі – надзвичайно небезпечне явище, яке вимагає адекватних дій з боку уповноважених органів. На захисті було би цікаво дізнатися думку авторки щодо того, 1) чи достатнім та ефективним є сучасний правовий режим карантину тварин відносно дикої фауни; 2) чи є необхідність розмежування правового режиму карантину для свійських та диких тварин?

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дослідження тексту роботи дозволяє констатувати відсутність порушень вимог академічної доброчесності та порушень інших вимог до наповнення і оформлення наукових робіт. На використанні джерела інформації, ідеї та концепції у дисертації належним чином оформлено посилання.

Тема дисертаційного дослідження **Слаути Ганни Анатоліївни** є актуальною та корисною, сформульовані положення, пропозиції і висновки авторки раціональні, реалістичні, самостійні, аргументовані, мають наукову новизну. Рівень виконання наукової роботи свідчить про належне виконання вимог, що висуваються до робіт такого рівня.

Необхідно відзначити, що дисертація на тему: «Правовий режим карантину тварин в Україні» є одним із перших комплексних досліджень за відповідним напрямом у правовій науці і відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03.04.2019 року №

283), в тому числі вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка **Слаута Ганна Анатоліївна** на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент,
доктор юридичних наук,
професор, професор кафедри
кримінального права і процесу
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Наталія КАРПІНСЬКА

